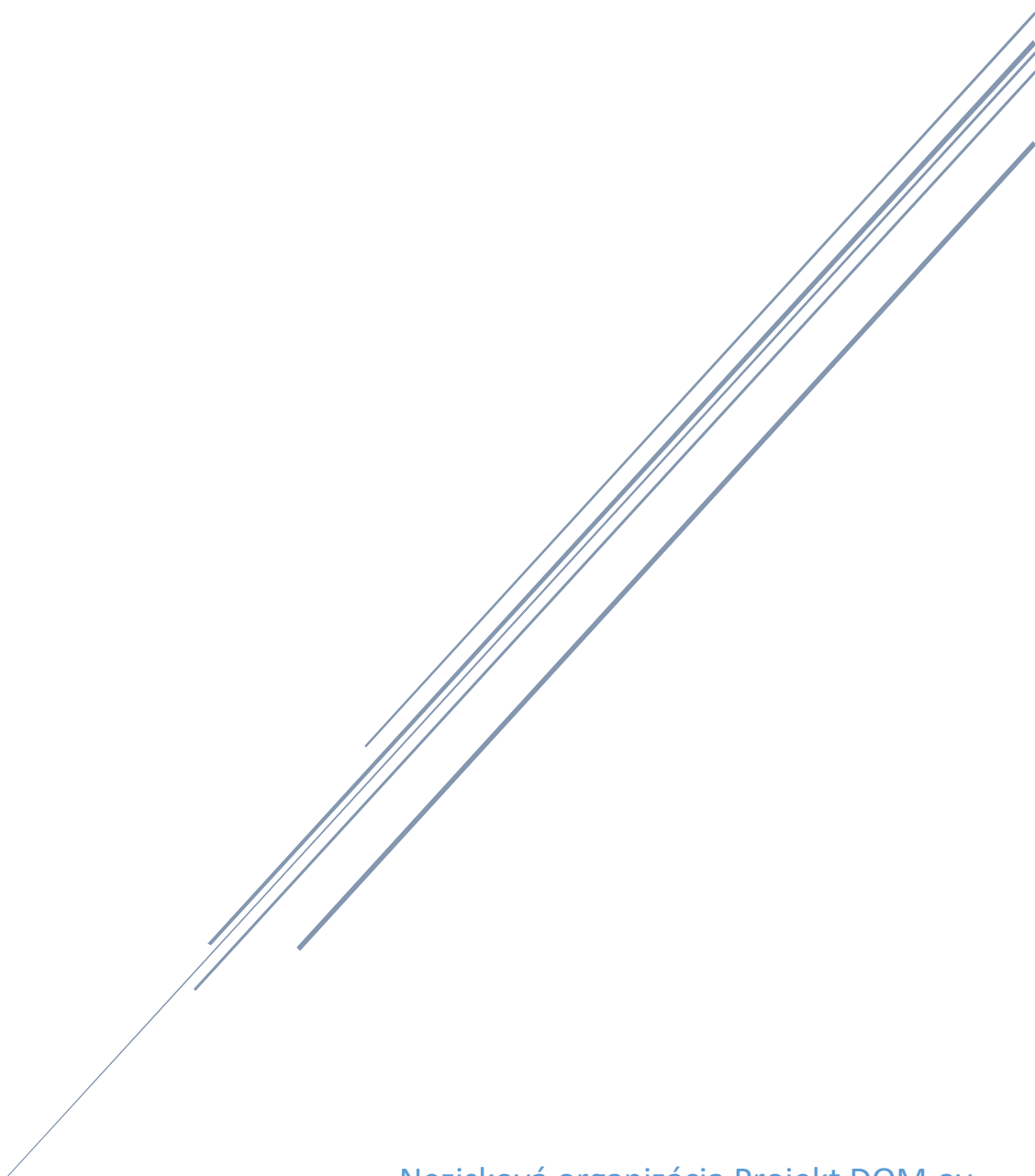

NÁRODNÝ ŠTANDARD FINANČNEJ GRAMOTNOSTI verzia 1.2

Analýza metodického dokumentu

Nezisková organizácia Projekt DOM.ov

Mgr. Karol Tóth

Apríl 2021

Analýza metodického pokynu – Národný štandard finančnej gramotnosti verzia 1.2 vznikla v rámci projektu:

Lepšie verejné politiky pre bývanie marginalizovaných rómskych komunít

Kód projektu ITMS2014+: 314011Q491

Tento projekt je podporený z Európskeho sociálneho fondu

Európska únia
Európsky sociálny fond

OBSAH

ÚVOD	1
1 VÝCHODISKOVÁ SITUÁCIA NŠFG	2
1.1 Súčasná situácia vo svete	2
1.2 Súčasná situácia v Slovenskej republike	3
2 ÚVODNÁ ČASŤ NŠFG	5
3 ORGANIZÁCIA KOMPETENCIÍ A SPÔSOB IMPLEMENTÁCIE NŠFG	7
4 TÉMY NŠFG	8
3.1 Plánovanie, príjem a práca:	8
3.2 Finančná zodpovednosť spotrebiteľov:	9
3.3 Rozhodovanie a hospodárenie spotrebiteľov:	10
3.4 Úver a dlh:	11
3.5 Riadenie rizika a poistenie:	12
3.6 Sporenie a investovanie:	13
5 HARMONIZÁCIA NŠFG S DOSIAHNUTÝM STUPŇOM VZDELANIA	14
6 IMPLEMENTÁCIA NŠFG V PRAXI	15
6.1 Výsledky zistení Štátnej školskej inšpekcie na 1. stupni základných škôl	15
6.2 Výsledky zistení Štátnej školskej inšpekcie na stredných odborných školách	17
6.3 Výsledky Diferenčnej analýzy stavu finančného vzdelávania v SR	18
6.4 Opis ideálneho stavu	20
6.5 Odporúčania a podnety	22
7 ZÁVER	23
POUŽITÉ ZDROJE	25
ZOZNAM SKRATIEK A ODBORNÝCH POJMOV	26
PRÍLOHY	27

ÚVOD

Riešenie otázky bohatstva a chudoby, ako aj otázky hodnotovej orientácie k peniazom sa stáva v 21. storočí kľúčovou v zabezpečení trvalo udržateľného rozvoja. Takmer každý jednotlivec má bežný účet v banke, životné poistenie, či nejaký druh dôchodkového sporenia, avšak prieskumy ukázali, že nie každý im rozumie. V spoločnosti sa objavuje potreba na zvýšenie úrovne spoločného vzťahu medzi poskytovateľmi finančných služieb a ich odberateľov, čo je podmienené úrovňou finančnej gramotnosti. Celospoločenská potreba zabezpečiť finančnú gramotnosť je dôležitá pre fungovanie jednotlivcov a rodín, nakoľko prvotným materiálnym prostriedkom na zabezpečenie životných potrieb jednotlivca sú peniaze.

V tejto analýze metodického materiálu sa budeme zaoberať dokumentom s názvom Národný štandard finančnej gramotnosti verzia 1.2 (ďalej aj ako NŠFG), ktorý bol schválený Ministerstvom školstva, vedy a športu Slovenskej republiky (ďalej aj ako MŠVVaŠ SR) a je platný od 01.09.2017. V prvej kapitole si priblížime východiskovú situáciu samotného dokumentu a uvedieme si dôvody prečo dokument NŠFG vznikol a aká je jeho úloha. V nasledujúcej kapitole si zhrnieme úvodnú časť dokumentu NŠFG, v ktorej sú vytýčené hlavné ciele NŠFG a základné definície. V tretej kapitole sa budeme venovať organizácii kompetencií, ktoré si majú žiaci/študenti osvojiť v rámci finančného vzdelávania, pričom NŠFG kladie dôraz na praktické využitie poznatkov a prepojenie s realitou, nie len na nadobudnutie teoretických vedomostí. Taktiež si v tejto kapitole uvedieme spôsob implementácie kmeňového obsahu NŠFG, ktorý podľa moderných európskych trendov, musí obsahovať prvky výchovy a vzdelávania s možnosťou využitia digitálneho edukačného obsahu. Vo štvrtej kapitole sa budeme venovať samotným témam NŠFG, ktoré sú v nezáväznom poradí a každá škola si ich poradie môže prispôbiť k svojim učebným osnovám. V piatej kapitole si uvedieme harmonizáciu NŠFG s dosiahnutým stupňom vzdelania. V ďalšej kapitole sa budeme zaoberať výsledkami Štátnej školskej inšpekcie, ktorá skúmala mieru implementácie NŠFG do školského vzdelávacieho programu (ďalej aj ako ŠKVP) na 1. stupni základných škôl (ďalej aj ako ZŠ) a Stredných odborných školách (ďalej aj ako SOŠ). Podrobnejšie si priblížime aj výsledky diferenčnej analýzy stavu finančného vzdelávania v Slovenskej republike (ďalej aj ako SR). Následne si opíšeme ideálny stav finančného vzdelávania a zhrnieme si odporúčania a podnety na vylepšenie existujúceho stavu finančného vzdelávania v SR.

1 VÝCHODISKOVÁ SITUÁCIA NŠFG

Ako sme si v úvode uviedli, riešenie nedostatočnej finančnej gramotnosti v súčasnej populácii je celospoločenský problém a výrazne ovplyvňuje kvalitu života obyvateľov, ako aj trvalo udržateľný rozvoj. Východiskom, zo súčasnej potreby zvýšenia finančnej gramotnosti, je prijatie razantnejšieho celospoločenského prístupu riešenia tohto problému, zasahujúceho do troch dôležitých oblastí:

- ✓ zabezpečenie peňazí pre uspokojenie životných potrieb,
- ✓ manažovanie osobných a rodinných financií,
- ✓ finančný trh a ponúkané finančné produkty.

Tu sa stáva nevyhnutnou potreba plošného zavedenia vzdelávania vo finančnej oblasti a manažmentu osobných financií a vytvorenia štandardu finančnej gramotnosti. Tento prístup predstavuje vyššiu formu celospoločenskej osvety, s dôrazom na prvotné budovanie súboru znalostí v najužšom vzťahu k hodnotovým postojom jednotlivca. Predpokladá to nový prístup aj k zvolenej metodike a formám vo vzdelávacom procese, ktorý musí byť významne dopĺňaný výchovnými prvkami, podľa moderných európskych trendov.¹

Z vyššie uvedených dôvodov si štát stanovil všeobecné ciele, ktorými chce riešiť spoločnosťou nastolené otázky vo vzťahu k finančnej gramotnosti, ktorá výrazne ovplyvňuje osobné fungovanie jednotlivcov a rodín. Tieto ciele následne využili pri tvorbe a uplatňovaní štandardu finančnej gramotnosti pre žiakov základných a stredných škôl a jeho zapracovaní so Štátnych vzdelávacích programov.

1.1 Súčasná situácia vo svete

Organizácia pre ekonomickú spoluprácu a rozvoj (OECD) reagovala na nedostatočnú úroveň finančnej gramotnosti na celom svete a to zostavením komisie, ktorá dostala za úlohu vypracovať princípy finančného vzdelávania. Ide o balík základných informácií, ktoré by sa mali objaviť v nejakej podobe v obsahu vzdelávania v každom členskom štáte OECD. V rámci neho by sa žiaci základných a stredných škôl mali oboznámiť so základnými princípmi manažmentu osobných financií tak, aby na prahu dospelosti vedeli spravovať svoje financie ešte predtým, ako začnú zarábať a utrácať svoje peniaze.

¹ *Návrh stratégie vzdelávania vo finančnej oblasti a manažmentu osobných financií. 2008. str.1*

Vzdelávať mladých ľudí vo finančnej gramotnosti je dôležité aj z dôvodu, že mnoho mladých ľudí má rôzne druhy spotrebných úverov a kreditné karty. Narastá im dlh práve v čase, kedy by si mali zakladať rodinu a riešiť vlastné bývanie. Ďalším dôvodom je tiež, že mnoho ľudí nemá otvorený účet v banke, a nakoľko väčšina finančných transakcií sa v dnešnej dobe realizuje elektronicky, sú títo ľudia vylúčení z mnohých finančných produktov, ktoré by im mohli byť potenciálne užitočné. Taktiež stúpa počet občanov, ktorí okrem štátneho dôchodku, budú poberať aj dôchodok z dôchodkových fondov.

Niekoľko príkladov z realizovaných prieskumov OECD poukazuje na to, že ľudia rozumejú peniazom menej ako je potrebné. Napr.:

- ✓ v Japonsku 57 % občanov nechápe, ako fungujú finančné produkty vo všeobecnosti, 71 % nevie, ako používať dlhopisy a 29 % dokonca nevie nič o životných poisťkách a penzijných plánoch,
- ✓ v USA asi 25 % zamestnancov vôbec nešetrí na dôchodok,
- ✓ v Austrálii 67 % respondentov prieskumu tvrdilo, že vie, čo je zložené úrokovanie, ale pri predložení konkrétneho príkladu mu porozumelo len 28%.

Štúdia OECD podčiarkuje význam finančného vzdelávania vo vyspelých krajinách. Je úlohou vlád, aby občanom vysvetlili, že finančné vzdelávanie nie je určené len pre aktérov finančného trhu, ale pre každú rodinu. Je dôležité si uvedomiť, že ľudia v rozličných fázach života potrebujú rozdielne typy finančných produktov. Tomuto by mali zodpovedať aj vzdelávacie programy s vylúčením odborných pojmov.

Vlády si podľa OECD uvedomili, že pomoc obyvateľom, aby sa vedeli pohybovať vo svete peňazí a na finančných trhoch je ich starosťou. Z tohto dôvodu aj vláda SR pristúpila k prijatiu dokumentu s názvom Národný štandard finančnej gramotnosti.²

1.2 Súčasná situácia v Slovenskej republike

Vláda SR implementovala odporúčania OECD pre Slovenskú republiku v roku 2006 do programového vyhlásenia vlády. V zmysle čl. 2 Makroekonomický rámec, verejné financie a hospodárska politika si vláda okrem iných stanovila cieľ „Dôsledne trvať na podpore

² *Návrh stratégie vzdelávania vo finančnej oblasti a manažmentu osobných financií. 2008. str.3*

vedomostne orientovanej ekonomiky a vytvárať vedomostnú klímu, modely a reálne možnosti na ekonomické uplatnenie jednotlivca“.³

I napriek deklarovanému záujmu vlády SR o finančné vzdelávanie, úloha štátu sa zatiaľ obmedzuje na legislatívnu činnosť a vykonávanie dohľadu nad finančným trhom. Finančné inštitúcie majú povinnosť zverejňovať množstvo údajov, povinnosť podnikateľ transparentne, no značná časť obyvateľstva nechápe základné súvislosti, výhody, riziká a možnosti finančného trhu.

Slovenská banková asociácia v spolupráci so spoločnosťou MVK uskutočnila v roku 2007 prieskum úrovne finančnej gramotnosti obyvateľov Slovenska (obyvatelia nad 18 rokov, ktorí sú klientmi bánk). Závety prieskumu sú, že finančná gramotnosť je nižšia ako očakávaná, i napriek tomu, že informácií je dostatok. Zistilo sa, že je veľmi nízka schopnosť spracovávaní informácií klientmi v dôsledku neporozumenia základných pojmov. Taktiež sa u respondentov prejavil pozitívny postoj k finančnému vzdelávaniu.

Z uvedených záverov vyplýva, že poskytovaných informácií je dostatok, je však veľmi nízka schopnosť ich spracúvania. Preto sa javí za nevyhnutné, aby v nových formách vzdelávania vo finančnej oblasti a manažmentu osobných financií bol výrazne zastúpený výchovný prvok vo vzťahu k osobnému fungovaniu jednotlivcov a rodín v ekonomickej oblasti.⁴

³ Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky. 2006. str.5

⁴ Návrh stratégie vzdelávania vo finančnej oblasti a manažmentu osobných financií. 2008. str.4-5

2 ÚVODNÁ ČASŤ NŠFG

Na začiatku dokumentu s názvom Národný štandard finančnej gramotnosti sa pojednáva o tom kedy a ako tento dokument vznikol. Začalo to uznesením vlády SR č. 447 z 2. júla 2008, ktorá schválila materiál *Návrh stratégie vzdelávania vo finančnej oblasti a manažmentu osobných financií*, ktorý predložil podpredseda vlády SR a minister školstva. Následne bol v roku 2008 vypracovaný *Národný štandard finančnej gramotnosti*, ktorý okrem finančných tém integruje aj spotrebiteľskú výchovu, protikorupčnú výchovu, výchovu k podnikaniu, ako aj výchovu proti podvodom pri využívaní verejných zdrojov. Verzie Národného štandardu finančnej gramotnosti sú nasledovné:

- Národný štandard finančnej gramotnosti verzia 1.0, platný od 1.9.2009,
- Národný štandard finančnej gramotnosti verzia 1.1, platný od 1.9.2014,
- Národný štandard finančnej gramotnosti verzia 1.2, platný od 1.9.2017

NŠFG ďalej v úvode vymedzuje šírku poznatkov, zručností a skúseností v oblasti finančného vzdelávania a manažmentu osobných financií, z ktorého vyplýva, že absolvent strednej školy by mal byť schopný:

- ✓ nájsť, vyhodnotiť a použiť finančné informácie,
- ✓ poznať základné pravidlá riadenia financií,
- ✓ rozoznávať riziká v riadení financií,
- ✓ stanoviť si finančné ciele a naplánovať si ich dosiahnutie,
- ✓ rozvinúť potenciál získania vlastného príjmu a schopnosť sporiť,
- ✓ efektívne používať finančné služby,
- ✓ plniť svoje finančné záväzky,
- ✓ zveľaďovať a chrániť svoj aj zverený majetok,
- ✓ porozumieť a orientovať sa v zabezpečovaní základných ľudských a ekonomických potrieb jednotlivca a rodiny, podniku,
- ✓ hodnotiť úspešnosť vlastnej sebarealizácie, inšpirovať sa príkladmi úspešných osobností,
- ✓ porozumieť základným pojmom v jednotlivých témach,
- ✓ orientovať sa v oblasti finančného trhu (Národná banka Slovenska, komerčné banky, poisťovne, finanční sprostredkovatelia a ostatné finančné inštitúcie),

- ✓ orientovať sa v problematike ochrany práv spotrebiteľa a byť schopný tieto práva uplatňovať,
- ✓ ovládať práva, povinnosti, klady a riziká osoby fungujúcej ako podnikateľ,
- ✓ zostaviť a prezentovať vlastný podnikateľský zámer, myslieť strategicky, analyzovať a riešiť problémy.

Celkovo vzaté absolvent strednej školy, podľa NŠFG, disponuje finančnou gramotnosťou, čo znamená schopnosť využívať poznatky, zručnosti a skúsenosti na efektívne riadenie vlastných finančných zdrojov s cieľom zaistiť celoživotné finančné zabezpečenie seba a svojej domácnosti.

Následne sa v úvode NŠFG definuje, čo vlastne finančná gramotnosť je. Finančnú gramotnosť NŠFG definuje ako schopnosť využívať poznatky, zručnosti a skúsenosti na efektívne riadenie vlastných finančných zdrojov s cieľom zaistiť celoživotné finančné zabezpečenie seba a svojej domácnosti. Finančnú gramotnosť ďalej definuje ako súbor schopností, ktoré sú ovplyvnené vekom, zamestnaním, kultúrnym prostredím, v ktorom sa jedinec nachádza. Finančná gramotnosť je teda stav neustáleho vývoja, ktorý umožňuje každému jednotlivcovi efektívne reagovať na nové osobné udalosti a neustále meniace sa ekonomické prostredie.⁵

V závere úvodnej časti NŠFG pojednáva o skutočnosti, že absolventi stredných škôl nemajú dostatok skúseností a ešte nemajú osvojený požadovaný stupeň zodpovednosti a tak nemôžu vykazovať rovnaký stupeň znalostí v oblasti osobných financií ako starší, finančne gramotný dospelý človek. Cieľom NŠFG je, aby absolventi stredných škôl aspoň vo všeobecnosti chápali všetky kľúčové aspekty osobných financií a dokázali tak reagovať na vzniknuté špecifické finančné situácie v ich životoch. Taktiež sa NŠFG snaží mladých ľudí viesť k rozvoju podnikateľských zručností natoľko, aby si vedeli založiť vlastný podnik a priebežne sa prispôsobovať meniacim sa požiadavkám na trhu práce.

⁵ *Národný štandard finančnej gramotnosti verzia 1.2. 2017. str. 3-4*

3 ORGANIZÁCIA KOMPETENCIÍ A SPÔSOB IMPLEMENTÁCIE NŠFG

Kompetencie v oblasti finančnej gramotnosti sa v NŠFG postupne zameriavajú od najnižšej úrovne až do momentu absolvovania strednej školy. Dôraz sa kladie na praktické využitie poznatkov a prepojenie s realitou. NŠFG je usporiadaný do 6 tém: Finančná zodpovednosť spotrebiteľov; Plánovanie, príjem a práca; Rozhodovanie a hospodárenie spotrebiteľov; Úver a dlh; Riadenie rizika a poistenie; Sporenie a investovanie. Poradie tém si určuje škola sama v rámci implementácie NŠFG do svojho školského vzdelávacieho programu. Jednotlivé témy sú rozpísané do čiastkových kompetencií. Tieto čiastkové kompetencie sú popísané v úrovniach, pričom na týchto úrovniach sú opísané poznatky, zručnosti a skúsenosti, ktoré by mali byť žiaci schopní preukázať.

Prvá úroveň – je určená pre žiakov prvého stupňa základnej školy.

Druhá úroveň – predstavuje požiadavky na žiakov druhého stupňa základnej školy, prvého až štvrtého ročníka gymnázia s osemročným štúdiom, prvého ročníka bilingválneho gymnázia, ako aj nižšieho stredného odborného vzdelania a stredného odborného vzdelania.

Tretia úroveň – je určená žiakom študijných odborov, ktorí dosiahnu úplné stredné všeobecné vzdelanie (gymnázium) alebo úplné stredné odborné vzdelanie (Stredná odborná škola).

Metodika implementácie NŠFG musí obsahovať prvky výchovy a vzdelávania podľa moderných európskych trendov s možnosťou využitia digitálneho edukačného obsahu. Pedagogickí zamestnanci zaraďujú jednotlivé kapitoly a témy NŠFG do vzdelávania podľa potrieb žiakov a vzdelávacích podmienok školy. Pedagogickí zamestnanci môžu súčasne využívať NŠFG aj na vytvorenie nových tém v rámci učebných osnov alebo kurzov finančnej gramotnosti v rámci finančného vzdelávania. Ďalej sa v tejto časti NŠFG uvádzajú podporné materiály na vzdelávanie vo finančnej oblasti a to konkrétne <http://www.minedu.sk/financna-gramotnost/>, taktiež je pre pedagógov, žiakov i absolventov dostupný portál digitálneho edukačného obsahu Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR <http://www.edu-centrum.sk>, ako aj portál finančnej osvedy a ochrany spotrebiteľa <http://www.fininfo.sk>, ktorý priebežne aktualizuje Ministerstvo financií SR.⁶

⁶ *Národný štandard finančnej gramotnosti verzia 1.2. 2017. str.5-6*

4 TÉMY NŠFG

3.1 Plánovanie, príjem a práca:

Celková kompetencia – *Vyhodnotenie vzťahu práce a osobného príjmu; organizovanie osobných financií a používanie rozpočtu na riadenie toku peňazí.*

Čiastková kompetencia 1: Identifikovať zdroje osobných príjmov.	
1. úroveň (I. st. ZŠ)	- opísať, čo sú osobné príjmy človeka
2. úroveň (II. st. ZŠ; SOU; ...)	- vysvetliť pojem mzda (hrubá, čistá); charakterizovať príjem z podnikateľskej činnosti
3. úroveň (Gym.; SOŠ)	- rozlíšiť nominálnu mzdu, reálnu mzdu a cenu práce; uviesť príklady zdrojov príjmu iných než mzda (napr. dar, provízia, sociálne dávky, ai.)
Čiastková kompetencia 2: Vypracovať finančný plán.	
1. úroveň (I. st. ZŠ)	- roztriediť príjmy do domácnosti a výdavky na domácnosť
2. úroveň (II. st. ZŠ; SOU; ...)	- vysvetliť prvky osobného rozpočtu; zostaviť rozpočet domácnosti; zostaviť jednoduchý podnikateľský zámer a rozpočet malého podniku – fyzickej osoby; charakterizovať typy rozpočtov na úrovni rodiny
3. úroveň (Gym.; SOŠ)	- opísať spôsoby krytia deficitu; zostaviť podnikateľský a finančný plán podniku – právnickej osoby; vysvetliť možnosti, ako splácať dlhy; navrhnúť spôsoby riešenia schodkového a prebytkového rozpočtu
Čiastková kompetencia 3: Vysvetliť daňový a odvodový systém.	
2. úroveň (II. st. ZŠ; SOU; ...)	- uviesť príklady, ako štát využíva príjmy z daní
3. úroveň (Gym.; SOŠ)	- vysvetliť rozdiel medzi priamymi a nepriamymi daňami; charakterizovať daňový a odvodový systém v SR; identifikovať položky bežne odpočítavané z hrubej mzdy
Čiastková kompetencia 4: Zhrnúť právne formy podnikania a základné predpisy pre oblasť podnikania.	
2. úroveň (II. st. ZŠ; SOU; ...)	- vysvetliť podstatu a význam podnikania na príkladoch podnikateľských subjektov v praxi; navrhnúť vlastný projekt a jeho realizáciu
3. úroveň (Gym.; SOŠ)	- vymedziť a porovnať právne formy pre oblasť podnikania, vyhľadať základné právne predpisy pre oblasť podnikania; opísať prejavy a dôsledky negatívnych javov v podnikaní; vysvetliť postup založenia a vzniku živnosti alebo iného podnikateľského subjektu

3.2 Finančná zodpovednosť spotrebiteľov:

Celková kompetencia – **Používanie spoľahlivých informácií a uplatňovanie rozhodovacích procesov v osobných financiách.**

Čiastková kompetencia 1: Určiť rôzne spôsoby komunikácie o finančných záležitostiach.	
1. úroveň (I. st. ZŠ)	- uviesť jednoduché príklady zneužitia osobných údajov; opísať možné dôsledky prezradenia vybraných osobných informácií
2. úroveň (II. st. ZŠ; SOU; ...)	- vysvetliť možnosti úniku dôležitých osobných inf.; zhodnotiť dôsledky takéhoto úniku; vysvetliť ako komunikácia o fin. významných záležitostiach môže pomôcť predchádzať konfliktom
3. úroveň (Gym.; SOŠ)	- analyzovať aktívnu a pasívnu komunikáciu s fin. inštitúciami; uviesť príklady situácií, kedy sú osoby alebo subjekty oprávnené získavať osobné údaje
Čiastková kompetencia 2: Stručne zhrnúť hlavné nástroje na ochranu spotrebiteľov.	
1. úroveň (I. st. ZŠ)	- uviesť príklady možností na vrátenie výrobkov v rôznych typoch obchodov; jednoducho opísať základné práva spotrebiteľov
2. úroveň (II. st. ZŠ; SOU; ...)	- vedieť vyhľadať inf. o právach spotrebiteľov a práva reklamácie; uviesť príklady klamlivých a zavádzajúcich obchodných praktík; uviesť príklady falšovaných tovarov (tzv. fejkov)
3. úroveň (Gym.; SOŠ)	- vysvetliť základné práva a povinnosti spotrebiteľov na modelových situáciách; rozoznať, identifikovať cenové triky a klamlivé a zavádzajúce ponuky; identifikovať bežné typy spotrebných a fin. podvodov (aj online podvodov)
Čiastková kompetencia 3: Vysvetliť spôsob regulácie a dohľadu nad finančnými trhmi.	
2. úroveň (II. st. ZŠ; SOU; ...)	- vysvetliť význam ochrany vkladov v SR; vysvetliť rozdiel medzi bankovými a nebankovými subjektmi.
3. úroveň (Gym.; SOŠ)	- vysvetliť dohľad nad fin. trhom v SR; vysvetliť rozdiel medzi Fondom ochrany vkladov a Garančným fondom investícií; charakterizovať fin. inštitúcie a využívanie ich produktov a služieb cez internet
Čiastková kompetencia 4: Posúdiť význam boja proti korupcii, podvodom, ochrany proti praniu špinavých peňazí.	
1. úroveň (I. st. ZŠ)	- navrhnúť spôsoby riešenia fin. situácií, v ktorých sa žiak stretne s klamstvom, podvodom, či nečestným správaním
2. úroveň (II. st. ZŠ; SOU; ...)	- identifikovať korupčné správanie; identifikovať podvodné správanie; uviesť príklady zneužitia verejných zdrojov
3. úroveň (Gym.; SOŠ)	- vysvetliť pojem „pranie špinavých peňazí“; uviesť možnosti zamedzenia prania špinavých peňazí; opísať postup oznámenia korupcie či podvodu; rozlišovať legálne a nelegálne podnik. aktivity

3.3 Rozhodovanie a hospodárenie spotrebiteľov:

Celková kompetencia – *Porozumenie a orientovanie sa v zabezpečovaní životných potrieb jednotlivca a rodiny.*

Čiastková kompetencia 1: Poznať a zosúladiť osobné, rodinné, spoločenské potreby.	
1. úroveň (I. st. ZŠ)	- pomenovať osobné, rodinné a spoločenské potreby; vysvetliť vzťah ľudská práca – peniaze; vymedziť situácie, kedy si človek predmety nakupuje, či požičiava
2. úroveň (II. st. ZŠ; SOU; ...)	- vysvetliť, kedy sporiť a kedy si požičiavať; vysvetliť na konkrétnych príkladoch funkciu peňazí ako prostriedku na živobytie
3. úroveň (Gym.; SOŠ)	- vysvetliť obvyklé spôsoby nakladania s voľnými prostriedkami; zhodnotiť ako vplýva spotreba na úspory a investície
Čiastková kompetencia 2: Prijímať finančné rozhodnutia zvažovaním alternatív a ich dôsledkov.	
1. úroveň (I. st. ZŠ)	- zoradiť osobné želania/potreby podľa ich dôležitosti; stanoviť si merateľné krátkodobé finančné ciele
2. úroveň (II. st. ZŠ; SOU; ...)	- zoradiť osobné fin. ciele podľa ich priority; prijímať fin. rozhodnutia na základe svojich reálnych možností a zhodnotiť ich dôsledky; opísať základné typy bankových produktov
3. úroveň (Gym.; SOŠ)	- stanoviť si kroky na dosiahnutie krátko, stredne a dlhodobých fin. cieľov; analyzovať vplyv inflácie; rozlíšiť charakter práce fin. sprostredkovateľa, odborníka na fin. poradenstvo a daňového poradcu
Čiastková kompetencia 3: Uplatniť spotrebiteľské zručnosti pri zodpovednom rozhodovaní o nákupe.	
1. úroveň (I. st. ZŠ)	- porovnať ceny výrobku v 2 rôznych obchodoch; uplatniť zodpovedné rozhodovanie pri nákupe, primerane veku
2. úroveň (II. st. ZŠ; SOU; ...)	- opísať spôsob rozhodovania pri sporení a investovaní fin. prostriedkov; rozlíšiť pozitívne a negatívne vplyvy reklamy na spotrebiteľa
3. úroveň (Gym.; SOŠ)	- vysvetliť tvorbu ceny na základe nákladov, zisku, DPH; kriticky zhodnotiť inf. poskytované reklamou a porozumieť marketingu predaja
Čiastková kompetencia 4: Popísať používanie rôznych metód platenia.	
1. úroveň (I. st. ZŠ)	- opísať, za čo všetko sa v domácnosti platí; vysvetliť používanie peňazí v bežných situáciách
2. úroveň (II. st. ZŠ; SOU; ...)	- opísať moderné spôsoby platenia; rozlíšiť platobné karty podľa funkcie; opísať rozdiely medzi tuzemskou a zahraničnou menou
3. úroveň (Gym.; SOŠ)	- používať kurzový lístok; zvoliť vhodné platobné nástroje; vysvetliť rozdiel medzi využívaním osobného a podnikateľského účtu

3.4 Úver a dlh:

Celková kompetencia – *Udržanie výhodnosti, požičiavanie za priaznivých podmienok a zvládanie dlhu.*

Čiastková kompetencia 1: Identifikovať riziká, prínosy a náklady jednotlivých typov úverov.	
1. úroveň (I. st. ZŠ)	- zdôvodniť voľbu nákupu tovaru, alebo služby, alebo požičania si predmetu
2. úroveň (II. st. ZŠ; SOU; ...)	- zhodnotiť výhody a nevýhody využívania úveru vrátane používania kreditnej karty; aplikovať na príkladoch jednoduché úročenie; analyzovať možnosti získavania fin. prostriedkov cez bankové a nebankové subjekty a dôvody a riziká nákupov na úver
3. úroveň (Gym.; SOŠ)	- vysvetliť algoritmus zloženého úročenia; charakterizovať ročnú percentuálnu mieru nákladov, úrokovú mieru, fixáciu, predčasné splatenie úveru; navrhnúť výber najvhodnejšieho fin. produktu
Čiastková kompetencia 2: Mať základné informácie o jednotlivých druhoch spotrebiteľských úverov.	
1. úroveň (I. st. ZŠ)	- vysvetliť, že peniaze sa dajú požičať vo fin. inštitúciách
2. úroveň (II. st. ZŠ; SOU; ...)	- uviesť príklady spotrebiteľských úverov a ich poskytovateľov; vysvetliť systém ochrany spotrebiteľa pri úveroch spotrebiteľom
3. úroveň (Gym.; SOŠ)	- identifikovať rôzne druhy úverov a ich zabezpečenie; uviesť rozdiel pri poskytovaní úveru pre bežného občana a pre podnikateľa
Čiastková kompetencia 3: Zhodnotiť možnosti, ako sa vyhnúť problémom so zadlžením (predlžením) alebo ako ich zvládnuť.	
1. úroveň (I. st. ZŠ)	- vysvetliť, čo môže nastať pri požičiavaní si cenných predmetov alebo peňazí
2. úroveň (II. st. ZŠ; SOU; ...)	- uviesť príklady legálnych a nelegálnych postupov pri vymáhaní dlhov; zhodnotiť význam úverovej histórie a budovanie pozitívnej úverovej histórie
3. úroveň (Gym.; SOŠ)	- vysvetliť spôsoby vyrovnania opätovného zadlženia; posúdiť účel vyhlásenia bankrotu a jeho možné dôsledky; zhrnúť práva dlžníkov a veriteľov, týkajúce sa zrážok zo mzdy a exekúcií majetku

3.5 Riadenie rizika a poistenie:

Celková kompetencia – *Používanie primeraných stratégií riadenia rizík.*

Čiastková kompetencia 1: Vysvetliť pojem riziko a pojem poistenie.	
1. úroveň (I. st. ZŠ)	- uviesť príklady rizík, ktorým môžu čeliť jednotlivci a domácnosti
2. úroveň (II. st. ZŠ; SOU; ...)	- opísať spôsoby, akými sa dajú znížiť rôzne druhy rizík, alebo ako sa im vyhnúť; uviesť podstatu a význam poistenia; uviesť základné druhy poistenia
3. úroveň (Gym.; SOŠ)	- popísať výber vhodného poistného produktu s ohľadom na vlastné potreby; diskutovať o vzťahu medzi rizikom a poistením
Čiastková kompetencia 2: Charakterizovať verejné poistenie a vysvetliť rozdiel medzi verejným a súkromným poistením.	
1. úroveň (I. st. ZŠ)	- vysvetliť, prečo a kedy sa ľudia potrebujú poistiť; na jednoduchých príkladoch názorne ukázať, ako poistenie funguje
2. úroveň (II. st. ZŠ; SOU; ...)	- vysvetliť základný účel verejného poistenia; charakterizovať zdravotné a sociálne poistenie
3. úroveň (Gym.; SOŠ)	- na príklade uviesť, aké druhy verejného poistenia je potrebné platiť pri brigádnickej činnosti študentov; charakterizovať dôchodkové poistenie (I., II., III. pilier); rozlíšiť verejné a komerčné poistenie
Čiastková kompetencia 3: Charakterizovať komerčné poistenie.	
2. úroveň (II. st. ZŠ; SOU; ...)	- rozoznať hlavné typy poistenia motorových vozidiel; vysvetliť rozdiel medzi poistením nehnuteľnosti a domácnosti
3. úroveň (Gym.; SOŠ)	- uviesť druhy poistenia (náhodného poškodenia majetku, či zdravia inej osoby); vysvetliť rozdiel medzi poistením vlastného majetku a poistením zodpovednosti súvisiacej s vlastníctvom majetku; vysvetliť podstatu a význam životného poistenia

3.6 Sporenie a investovanie:

Celková kompetencia – ***Aplikácia rôznych investičných stratégií, ktoré sú v súlade s osobnými cieľmi.***

Čiastková kompetencia 1: Vysvetliť, ako sporenie prispieva k finančnej prosperite.	
1. úroveň (I. st. ZŠ)	- opísať, ako a prečo človek môže sporiť
2. úroveň (II. st. ZŠ; SOU; ...)	- vysvetliť hodnotu a význam „núdzového fondu“; opísať pozitívne a negatívne stránky sporenia na krátkodobé, strednodobé a dlhodobé ciele
3. úroveň (Gym.; SOŠ)	- uviesť rozdiel medzi sporením a investovaním; vysvetliť, prečo je sporenie základným predpokladom pre investovanie
Čiastková kompetencia 2: Zhodnotiť investičné alternatívy.	
2. úroveň (II. st. ZŠ; SOU; ...)	- uviesť príklad investície, ktorá umožňuje rýchly a jednoduchý prístup k finančným prostriedkom; uviesť možnosti využitia voľných fin. prostriedkov; zdôvodniť výber zvoleného produktu pre investovanie voľných finančných prostriedkov
3. úroveň (Gym.; SOŠ)	- porovnať hlavné črty úročených účtov vo fin. inštitúciách; porovnať riziká a výnosy z rôznych typov investícií

5 HARMONIZÁCIA NŠFG S DOSIAHNUTÝM STUPŇOM VZDELANIA

V poslednej časti dokumentu NŠFG sa uvádza jeho harmonizácia s dosiahnutým stupňom vzdelania. Táto harmonizácia berie na vedomie vývinový stupeň žiakov a študentov a vzhľadom na túto skutočnosť, prerozdělila požiadavky na osvojené kompetencie podľa toho na jednotlivé úrovne, ktoré zodpovedajú jednotlivým stupňom dosiahnutého vzdelania. Spomínanú harmonizáciu uvádzame z dokumentu NŠFG.

Štandard finančnej gramotnosti	Stupeň dosiahnutého vzdelania
Úroveň 1	primárne – prvý stupeň ZŠ (1. – 4. ročník základných škôl)
Úroveň 2	nižšie stredné vzdelanie – druhý stupeň ZŠ 1. – 4. ročník gymnázií s osemročným štúdiom, 1. ročník bilingválneho štúdia gymnázia nižšie stredné odborné vzdelanie – nižšie sekundárne stredné odborné vzdelanie - sekundárne
Úroveň 3	úplné stredné všeobecné vzdelanie úplné stredné odborné vzdelanie

Zdroj: NŠFG v. 1.2

6 IMPLEMENTÁCIA NŠFG V PRAXI

Z teoretického hľadiska je dokument NŠFG dobre koncipovaný a nastavený, otázne však je ako vyzerá jeho implementácia v praxi. Na priblíženie stavu spomínanej implementácie NŠFG na slovenských školách, si uvedieme niekoľko zistení zo správ Štátnej školskej inšpekcie (ďalej aj ako ŠŠI). Konkrétne si uvedieme zistenia ŠŠI o implementácii NŠFG do školského vzdelávacieho programu na 1. stupni ZŠ a na SOŠ. Taktiež si uvedieme výsledky Diferenčnej analýzy stavu finančného vzdelávania v SR, ktorá bola realizovaná na účely programu FinQ. Následne si opíšeme ideálny stav finančného vzdelávania, a ako príklad si uvedieme príklad finančného vzdelávania v Kanade. V závere tejto kapitoly si uvedieme niekoľko odporúčaní a podnetov, ako vylepšiť súčasnú implementáciu NŠFG do praxe.

6.1 Výsledky zistení Štátnej školskej inšpekcie na 1. stupni základných škôl

Výsledky zistení ŠŠI na 1. stupni ZŠ pochádzajú z komplexných inšpekcií v 143 subjektoch. Zámerom kontroly bolo zistiť, do akej miery na sledovaných ZŠ zapracovali dokument NŠFG do ŠkVP na 1. stupni. Zdrojmi zistení boli informácie z dokumentácie školy, z materiálov poradných orgánov, z rozhovorov s riaditeľmi škôl a s pedagogickými zamestnancami. Kontrolované školy implementovali NŠFG do ŠkVP na 1. stupni na rozdielnych úrovniach. NŠFG do svojich materiálov zapracovalo komplexne 32,87 % škôl, čiastočne 54,55 % a vôbec ho nezapracovalo 12,58 % subjektov.

Implementácia NŠFG do ŠkVP

V školách, ktoré nemali vypracovanú implementáciu NŠFG do ŠkVP záležalo väčšinou len na rozhodnutí vyučujúceho daného predmetu, ktorú tému zaradí do edukačného procesu. Využitie NŠFG na vytvorenie nových tém v rámci učebných osnov jednotlivých predmetov alebo kurzov finančnej gramotnosti nebolo v školách aplikované vôbec. Časť škôl implementovala NŠFG aj do plánov triednických hodín, ojedinele záujmových útvarov mimo vyučovania alebo do výchovného programu školského klubu detí. Realizáciu tém finančnej gramotnosti prostredníctvom blokového vyučovania využila len jedna škola. Na jednej ZŠ bol vytvorený nový predmet s názvom *Spoločenská výchova pre implementáciu finančnej gramotnosti*. V sledovaných ročníkoch primárneho vzdelávania bolo rozvíjanie finančných kompetencií žiakov najviac uplatňované v predmetoch matematika, slovenský jazyk a literatúra, prvouka a vlastiveda. Väčšina subjektov zapojila pedagógov i žiakov do realizácie rôznych projektov

s tematikou finančnej gramotnosti. Školy boli zapojené aj do projektu *Poznaj svoje peniaze*, ktorý organizovala Nadácia pre deti Slovenska a Nadácia Slovenskej sporiteľne. Prostredníctvom e-learningu sa žiaci učili rozumieť financiám aj s využitím informačno-komunikačných technológií. Úspešným sa javil projekt v rámci Týždňa matematiky – *EURÁČIK*, zameraný na objasnenie pojmu a úloh peňazí, plánovanie vo financiách a vlastné hospodárenie.

Vzdelávanie pedagógov v oblasti finančnej gramotnosti

Na väčšine kontrolovaných ZŠ sa pedagogický zamestnanci oboznámili s materiálom NŠFG samovzdelávaním, alebo v rámci interného školenia na zasadnutí poradných orgánov alebo pedagogických rád. Externého vzdelávania v oblasti finančnej gramotnosti sa zúčastňoval minimálny počet učiteľov. Časť absolvovala vzdelávanie, ktoré zabezpečili finančné inštitúcie, v menšej miere využili možnosti vzdelávania ponúkané prostredníctvom Metodicko-pedagogického centra, alebo inými odborníkmi či organizáciami. Zapojenie sa nízkeho počtu učiteľov do externého vzdelávania ponúkaného vzdelávacími inštitúciami a slabšie zabezpečená informovanosť rodičov o tejto oblasti mali negatívny dopad na rozvíjanie poznatkov, zručností a skúseností v oblasti finančného vzdelávania a manažmentu osobných financií.

Funkcia koordinátora finančnej gramotnosti

Funkcia koordinátora finančnej gramotnosti bola ustanovená iba na päťtine kontrolovaných škôl. Spomínaní koordinátori finančnej gramotnosti, koordinovali implementáciu NŠFG do jednotlivých predmetov a zabezpečovali pre žiakov rôzne aktivity, súťaže, besedy a spolupracovali s finančnými inštitúciami.

Materiálno-technické zabezpečenie vzdelávania finančnej gramotnosti

Vo väčšine kontrolovaných subjektov učitelia deklarovali dostatok učebných pomôcok a materiálov vo vzťahu k problematike finančnej gramotnosti. K výučbe FG neboli všetky kontrolované subjekty primerane vybavené učebnými pomôckami. Učitelia často pracovali s výukovými programami prostredníctvom interaktívnych tabúl, notebookov a taktiež svojpomocne vyhotovenými učebnými pomôckami.

Iné zistenia

Pedagogickí zamestnanci venovali zvýšenú pozornosť zapracovaniu čiastkovej kompetencie týkajúcej sa významu boja proti korupcii, ochrany proti praniu špinavých peňazí a ochrany finančných záujmov EÚ a čiastkovej kompetencie vzťahujúcej sa na princípy a ochrany

spotrebiteľov. Mali ich adekvátne rozpracované s uvedenými poznatkami, zručnosťami, aktivitami a základnými pojmami, ktoré majú žiaci 1. stupňa v rámci samostatných úrovní zvládnuť. Podľa vyjadrení riaditeľov škôl iba na malej časti škôl (8 %) kontrolovali riaditelia stav a úroveň osvojenia si poznatkov z finančnej gramotnosti u žiakov.⁷

6.2 Výsledky zistení Štátnej školskej inšpekcie na stredných odborných školách

Výsledky ŠŠI na SOŠ pochádzajú z komplexných inšpekcií v 24 subjektoch. Zámerom kontroly bolo zistiť, do akej miery na sledovaných SOŠ zapracovali dokument NŠFG do ŠkVP. Zdrojmi zistení boli informácie z dokumentácie školy, z materiálov poradných orgánov, z rozhovorov s riaditeľmi škôl a s pedagogickými zamestnancami. Kontrolované školy implementovali NŠFG do ŠkVP na rozdielnych úrovniach. NŠFG do svojich materiálov zapracovalo komplexne 62,5 %, čiastočne 29,2 % a vôbec ho nezapracovalo 8,3 % subjektov.

Implementácia NŠFG do ŠkVP

Vo všeobecno-vzdelávacích predmetoch boli témy NŠFG zaradené najčastejšie do učebných osnov v predmetoch matematika, slovenský jazyk a literatúra, cudzie jazyky, fyzika, informatika, dejepis, občianska náuka/etická výchova, ekológia. V tejto súvislosti využili v rámci všeobecno-vzdelávacích predmetov niektoré školy priestor na vytvorenie nových tém, napr. *Spoločenské aspekty rodiny* (príjem a práca, sociálna politika štátu vo vzťahu k rodine a pod.), *Finančná matematika v domácnosti*, ai.. Na podporu rozvoja FG zaradila jedna SOŠ v Trnavskom kraji do učebného plánu voliteľný predmet *Manažment osobných financií*. Banskobystrickom kraji bola napríklad finančná gramotnosť zvyšovaná v dvoch školách v rámci cvičných firiem. NŠFG bol v Trenčianskom kraji podnetom pre vytvorenie a prácu krúžku, v ktorom boli žiaci školy zapojení do vzdelávacieho programu *Viac ako peniaze*, ktorý Slovenskou bankovou asociáciou organizoval *Junior Achievement Slovensko*.

Vzdelávanie pedagógov v oblasti finančnej gramotnosti

Na školách sa učitelia v tejto oblasti vzdelávali prevažne internou formou a to samovzdelávaním. Slabou stránkou plnenia úloh NŠFG bolo zapojenie nízkeho počtu učiteľov do externého vzdelávania v oblasti rozvoja finančnej gramotnosti. Najčastejšie sa pedagogickí

⁷ Správa o implementácii Národného štandardu finančnej gramotnosti do Školského vzdelávacieho programu na 1. stupni ZŠ.

zamestnanci vzdelávali prostredníctvom Metodicko-pedagogického centra, finančných inštitúcií, inými odborníkmi/organizáciami.

Funkcia koordinátora finančnej gramotnosti

Školy zväčša nemali ustanovenú funkciu koordinátora finančnej gramotnosti, ktorý by koordinoval implementáciu NŠFG do jednotlivých predmetov a zabezpečoval pre žiakov rôzne aktivity s cieľom vzdelávať ich vo finančnej oblasti.

Materiálno-technické zabezpečenie vzdelávania finančnej gramotnosti

Z hľadiska podpory rozvoja FG boli školy vybavené učebnými pomôckami veľmi rozdielne, niektoré SOŠ ich mali dostatok, iné zas nedisponovali žiadnymi. Materiálno-technické podmienky, v oblasti technického vybavenia, boli na sledovaných školách dobré. Učebné pomôcky, ktorými boli školy vybavené len sporadicky, sa využívali menej. Učitelia používali v rámci výučby odborných ekonomických predmetov dostupné učebnice, ponúkané webové stránky k tejto problematike, propagačné materiály rôznych finančných inštitúcií.

Iné zistenia

Informovanosť k problematike finančného vzdelávania bola najlepšie zabezpečená vo vzťahu k žiakom, kde bola ponuka aktivít pestrá a rôznorodá. Zlepšenie si vyžaduje informovanosť rodičov, ktorá sa obmedzovala na oblasť poistenia a podmienok získavania sociálneho štipendia.

Medzi výrazné pozitívne zistenia by sme mohli zaradiť implementáciu a rozpracovanie tém NŠFG do odborného vzdelávania, ako aj rôznorodosť mimoškolskej činnosti zameranej aj na rozvoj finančnej gramotnosti.

Medzi negatíva môžeme zaradiť tendenciu škôl zabezpečiť rozpracovanie jednotlivých tém tak, aby boli v priebehu štúdia v rámci nich napĺňané jednotlivé čiastkové kompetencie, ktoré by umožnili absolventom dosiahnuť minimálne požiadavky na funkčnú finančnú gramotnosť.⁸

6.3 Výsledky Diferenčnej analýzy stavu finančného vzdelávania v SR

Diferenčná analýza stavu finančného vzdelávania v SR (ďalej aj ako GAP analýza), bola vyhotovená na účely programu FinQ. Program FinQ je Program finančného vzdelávania a rozvoja finančnej kultúry pre školy, pod záštitou Nadácie Slovenskej sporiteľne, a predstavuje

⁸ Správa o stave rozvíjania finančnej gramotnosti v Stredných odborných školách v SR.

komplexný program finančného vzdelávania pre školy, ktorého vznik podnietili samotné školy, ktoré cítili potrebu reagovať na stagnujúcu úroveň finančnej kultúry u mladých. Tento vzdelávací program sa zameriava na zvyšovanie finančnej kultúry žiakov a mladých ľudí inovatívnym a uceleným prístupom, taktiež poskytuje komplexnú metodickú podporu pedagógom, ako aj nové didaktické pomôcky.

Vo výsledkoch spomínanej GAP analýzy sa uvádza, že implementácia NŠFG sa realizuje v rôznych úrovniach a to konkrétne od SUPRA až po úroveň NANO. Bližšie si uvedieme jednotlivé úrovne:

- *medzinárodný, komparatívny (SUPRA)*, napr. medzinárodné referenčné nástroje ako SERR, medzinárodné hodnotiace nástroje, ako napr. prieskum PISA alebo európsky indikátor jazykovej kompetencie, analýzy medzinárodných expertov (Profil vzdelávacej jazykovej politiky), zahraničné študijné cesty, národný (vzdelávací) systém
- *štátny, regionálny (MAKRO)*, napr. študijné plány, učebné osnovy, strategické ciele, spoločné základy, školiace štandardy, kurikulum,
- *školský, inštitucionálny (MEZO)*, napr. prispôsobenie školského programu výučby alebo učebného plánu k špecifickému profilu školského vzdelávania
- *triedny, skupinový, predmetový, učiteľský (MIKRO)*, napr. vyučovacie hodiny, používané učebnice, disponibilné učebné zdroje
- *individuálny (NANO)*, napr. individuálna učebná skúsenosť, celoživotný osobnostný (autonómny) rozvoj.⁹

Stručné zhrnutie zistení GAP analýzy:

- ✓ porovnaním stratégie vzdelávania vo finančnej oblasti s odporúčaniami OECD v danej oblasti GAP analýza uvádza, že odporúčania boli prevzaté na deklaratívnej úrovni z úrovne SUPRA na úroveň MAKRO, takmer v plnom rozsahu,
- ✓ inovácie NŠFG sú oveľa dynamickejšie ako inovácie ŠkVP, z daného dôvodu ďalej konštatujeme častý nesúlad medzi ŠkVP a NŠFG,
- ✓ školy implementujú finančné vzdelávanie na základe NŠFG, pričom kopírujú tematické rozloženie štandardu. Pri implementácii NŠFG do ŠkVP školy postupujú podľa

⁹ Diferenčná analýza stavu finančného vzdelávania v SR na účely programu FINQ. str. 4

- Metodiky odporúčanej MŠVVaŠ SR. Školy takmer vôbec nesledujú úroveň finančnej gramotnosti svojich žiakov a nevyužívajú dostupné nástroje evaluácie a hodnotenia,
- ✓ neexistujú štandardy ani normy, ktoré by definovali minimálnu úroveň ovládania finančnej gramotnosti na účely vzdelávania. Z daného dôvodu sa nedá poznať úroveň kompetencií učiteľov a pedagogických zamestnancov v danej oblasti,
 - ✓ učitelia na úrovni prípravy vyučovacej hodiny vychádzajú najmä z externých zdrojov alebo komplexných programov alebo izolovaných úloh. Akýkoľvek zdroj učiteľ zvolí, je tematicky ukotvený na NŠFG. Z daného dôvodu je samotné vzdelávanie zamerané na NŠFG a nie na rozvoj myslenia a kompetencií žiakov v oblasti finančnej kultúry,
 - ✓ výsledky žiakov slovenských škôl poukazujú na dva základné problémy v oblasti finančnej gramotnosti, v NŠFG sa odklonilo od chápania finančnej gramotnosti, ako ju chápe OECD. NŠFG je osnovaný tematicky, pričom kompetencie, ktoré majú žiaci a učitelia rozvíjať, sa nachádzajú na najnižších kognitívnych úrovniach (úroveň 1 a 2 v programe OECD PISA). Výsledok slovenských žiakov teda zodpovedá nárokom na nich kladených,
 - ✓ medzi zásadnejšie problémy tiež patrí úplné zameranie finančného vzdelávania na Slovensku na rozvoj NŠFG. Rozvoj finančnej kultúry žiaka úplne absentuje, a preto vzdelávanie nie je žiakmi zvnútornené. Chápu ho skôr ako povinnosť, nie ako zásadný prvok, ktorý bude mať vplyv na ich život.¹⁰

6.4 Opis ideálneho stavu

Ideálny stav v rozvoji finančnej kultúry by nastal za predpokladu, že cieľom jeho rozvoja by bol obmedzený počet kompetencií, ktoré by sa rozvíjali interdisciplinárne vo všetkých oblastiach života a podporovali by kritické myslenie žiakov. Okrem iného by vzdelávanie umožnilo žiakom pochopiť potrebu finančnej kultúry v ich živote a jej vplyvy na všetky jeho aspekty.

Na vytvorenie predstavy ideálnejšieho systému rozvoja finančnej kultúry si môžeme uviest' príklad Kanady. Kanada figuruje v ostatnom porovnaní PISA programu OECD na druhom mieste spomedzi krajín OECD. Je známa kvalitnou kurikulárnou vzdelávacou politikou, ktorá je zameraná na rozvoj základných kompetencií žiakov. Učitelia majú definované kompetencie

¹⁰ *Diferenčná analýza stavu finančného vzdelávania v SR na účely programu FINQ. str. 5-6*

učiteľa a úroveň ich rozvoja a sú plne kvalifikovaní. V centre vzdelávania Kanady je žiak, rozvoj jeho kompetencií potrebných pre jeho ďalší život, podpora vedomia o potrebe jeho vzdelávania a najmä jeho pozitívna motivácia. Finančné vzdelávanie zaviedla Kanada až od roku 2018.

Národná rada pre výskum Kanady vydala národné kurikulum pre finančné vzdelávanie, ktorého cieľom je:

- pochopiť mechanizmy a pravidlá finančnej kultúry, politické nariadenia a postupy, zákony, ktoré sa aplikujú v oblasti riadenia verejných financií, ďalej procesy riadenia finančných aktív alebo investícií,
- dokázať využívať zákony, pravidlá, politiky, procesy a normy za účelom riadenia finančných zdrojov a aktív v kontexte vytvárania alebo implementácie projektov a inovatívnych riešení,
- aplikovať potrebné protokoly za účelom ochrany, efektívneho a hospodárneho využívania finančných zdrojov, a potreba uistiť sa, že rozhodnutia a návrhy rešpektujú platné zákony, nastavené pravidlá, politiky, platné štandardy a normy.¹¹

Na príklade Kanady je možné ilustrovať kvalitné kurikulum pre finančné vzdelávanie, ktoré umožní žiakom, resp. učiacim sa získať reálnu finančnú kultúru a byť úspešným v živote v kontexte financií a finančného plánovania. GAP analýza konštatuje, že kvalitné kurikulum:

- je adresované žiakom, resp. učiacim sa,
- zameriava sa na rozvoj všetkých kognitívnych úrovní, ktoré sú presne formulované v piatich úrovniach v kontexte finančného vzdelávania,
- zameriava sa na rozvoj základných kompetencií žiaka, resp. učiaceho sa vo všetkých vzdelávacích oblastiach na rozvoj kritického myslenia,
- je univerzálne a využiteľné počas všetkých fáz celoživotného vzdelávania,
- začína na formovaní vedomia o finančnej kultúre a končí kreatívnym využívaním tejto kultúry v živote žiaka, resp. učiaceho sa,
- je zamerané na pozitívnu motiváciu a neustále získavanie spätnej väzby.¹²

¹¹ *Diferenčná analýza stavu finančného vzdelávania v SR na účely programu FINQ. str. 6*

¹² *Diferenčná analýza stavu finančného vzdelávania v SR na účely programu FINQ. str. 6-7*

V našej analýze NŠFG prikladáme, ako prílohu, prehľadnú tabuľku, zo spomínanej GAP analýzy, ktorá prehľadne znázorňuje rozdiel medzi existujúcim a cieľovým stavom implementácie finančného vzdelávania v SR (príloha č.1).

6.5 Odporúčania a podnety

Z vyššie uvedených zistení Štátnej školskej inšpekcie na 1. stupni ZŠ a na SOŠ, ako aj z výsledkov GAP analýzy, môžeme vyvodiť niekoľko odporúčaní a podnetov na zefektívnenie finančného vzdelávania a rozvoji finančnej kultúry žiakov a mladých ľudí v SR.

Odporúčania a podnety sú nasledovné:

- rozpracovať NŠFG do ŠkVP s dôsledným začlenením čiastkových kompetencií opisujúcich vybrané poznatky,
- odporučiť riaditeľom škôl v pedagogicko-organizačných pokynoch ustanovenie koordinátora pre oblasť rozvíjania finančnej gramotnosti na škole,
- zabezpečiť interné vzdelávanie pedagogických zamestnancov so zameraním na finančnú gramotnosť,
- zabezpečiť kontrolu získaných zručností finančnej gramotnosti u žiakov, výsledky analyzovať a prijímať opatrenia na zlepšenie stavu,
- zlepšiť vybavenie škôl učebnými materiálmi, pomôckami a metodickými materiálmi stimulujúcimi rozvoj finančnej gramotnosti,
- zamerať finančné vzdelávanie na rozvoj základných kompetencií žiaka/študenta vo všetkých oblastiach a na rozvoj kritického myslenia,
- zlepšiť výchovu rodičov zameranú na podporu finančného vzdelávania,
- zamerať finančné vzdelávanie na formovanie vedomia žiakov/študentov o finančnej kultúre s cieľom, aby boli schopní túto finančnú kultúru kreatívne využívať vo svojom živote,
- zamerať finančné vzdelávanie na pozitívnu motiváciu a viesť žiakov/študentov k celoživotnému vzdelávaniu v oblasti finančnej gramotnosti.

7 ZÁVER

V rámci tejto analýzy sme sa venovali dokumentu s názvom Národný štandard finančnej gramotnosti (v. 1.2), ktorý sme si podrobne priblížili. V úvode sme si objasnili východiskovú situáciu vzniku tohto dokumentu a jeho účel, v tejto súvislosti sme si v skratke tiež priblížili situáciu vo svete a na Slovensku. Následne sme sa venovali úvodnej časti dokumentu NŠFG, v ktorej boli uvedené základné definície a ciele, ktoré si spomínaný dokument stanovuje. Následne sme si špecifikovali organizáciu kompetencií a spôsoby implementácie NŠFG do vzdelávacieho procesu. V ďalšej časti sme uviedli všetky témy, ktorým sa NŠFG venuje v rámci osvojenia si hlavných kompetencií, ako aj čiastkových kompetencií v oblasti finančnej gramotnosti, ako aj spotrebiteľskej výchovy, protikorupčnej výchovy, výchovy k podnikaniu, ako aj výchovy proti podvodom pri využívaní verejných zdrojov. V piatej kapitole sme si priblížili harmonizáciu NŠFG s dosiahnutým stupňom vzdelania. V predposlednej kapitole sme si uviedli výsledky zistení Štátnej školskej inšpekcie, ktorá skúmala implementáciu NŠFG do ŠkVP na 1. stupni ZŠ a na SOŠ. Taktiež sme si zhrnuli výsledky Diferenčnej analýzy finančného vzdelávania v SR na účely programu FINQ. Z uvedených skutočností sme následne vyvodili odporúčania a podnety na zefektívnenie súčasného stavu finančného vzdelávania v SR.

Samotný dokument NŠFG je národný strategický dokument, ktorý reflektuje na požiadavky súčasnej doby, ako aj na odporúčania organizácie OECD ohľadom nutnosti zvýšiť finančnú gramotnosť obyvateľov jej členských krajín, a teda aj Slovenska. NŠFG zavádza finančné vzdelávanie na slovenské školy celoplošne, okrem už existujúceho finančného vzdelávania v rámci stredných škôl, ktoré ju vyučujú ako prípravu na výkon budúceho povolania (finančníctvo, bankovníctvo, ekonomika, obchod, služby, ai.). Tento dokument si presne stanovuje svoje ciele a aj podmienky implementácie, pričom ponecháva istú voľnosť pre školy, ako aj pre pedagógov, čo hodnotíme ako veľký prínos. Školy si môžu samé určiť v akom poradí budú témy NŠFG implementovať do svojho vzdelávacieho programu, taktiež pedagógom ponechávajú voľnosť pri inovácii obsahu vzdelávania a tvorbe nových tém, ktoré považujú za dôležité v súvislosti s finančným vzdelávaním. Taktiež pedagógom NŠFG uvádza rôzne internetové zdroje, kde môžu čerpať podporné študijné materiály, ako aj inšpirácie pri hľadaní efektívnejšieho spôsobu výuky tém NŠFG.

Za ďalší prínos NŠFG môžeme považovať fakt, že popri zvyšovaní finančnej gramotnosti žiakov/študentov, sa snaží o zvýšenie povedomia v oblasti ochrany práv spotrebiteľov, ako aj

vedie mladých ľudí k schopnosti založiť si vlastné podnikanie, čo môže byť v konečnom dôsledku pre ekonomickú situáciu a trvalo udržateľný rozvoj Slovenska prínosné. Taktiež sa NŠFG svojimi témami snaží mladých ľudí viesť k zamedzovaniu korupcie a k nezneužívaniu verejných zdrojov, čo je potrebné, nakoľko tieto témy ešte stále silne rezonujú v našej spoločnosti.

NŠFG svoje témy, a s nimi spojené hlavné kompetencie, podrobne roztriedi do čiastkových kompetencií v závislosti od úrovne žiaka/študenta. Rozdelenie čiastkových kompetencií do jednotlivých úrovní je v NŠFG dobre nastavené, nakoľko žiaci/študenti v jednotlivých ročníkoch disponujú rozdielnymi rozumovými schopnosťami a takéto prispôsobenie tém umožňuje žiakom/študentom lepšie pochopiť témy NŠFG. Taktiež, ako sme už vyššie spomenuli, školy a pedagógovia môžu výuku týchto tém prispôbiť potrebám žiakov/študentov, podľa individuálnych potrieb, čo môžeme považovať za jednoznačný prínos.

I napriek snahe NŠFG zastrešovať finančné vzdelávanie na slovenských školách má jeho implementácia isté nedostatky, ktoré je vhodné odstrániť, aby bolo finančné vzdelávanie žiakov/študentov na slovenských školách efektívnejšie. Jedná sa napríklad o nutnosť rozpracovať a zosúladiť NŠFG so ŠkVP, nakoľko v tejto oblasti vzniká množstvo nejasností. Taktiež je dôležité zdefinovať minimálnu úroveň ovládania finančnej gramotnosti, vďaka čomu sa bude dať sledovať úroveň finančnej gramotnosti u žiakov/študentov, a na základe týchto zistení prijímať opatrenia na zlepšenie existujúceho stavu. Ďalšie opatrenie, ktoré by pomohlo zefektívniť implementáciu NŠFG, je ustanovenie funkcie koordinátora finančného vzdelávania na samotných školách. Taktiež je nevyhnutné zabezpečiť lepšie interné vzdelávanie pedagogických zamestnancov so zameraním na finančnú gramotnosť. A neposlednom rade je dôležité zlepšiť vybavenie škôl učebnými materiálmi, pomôckami a metodickými materiálmi, ktoré stimulujú rozvoj finančnej gramotnosti. Ako aj zlepšiť výchovu rodičov zameranú na podporu finančného vzdelávania.

Snahu metodického dokumentu NŠFG implementovať finančné vzdelávanie na slovenské školy vnímame pozitívne, avšak na to aby finančné vzdelávanie mladých ľudí bolo efektívnejšie mal by NŠFG upustiť od svojho deklaratívneho charakteru a zamerať sa viac na žiaka/študenta. Uprednostnenie žiaka/študenta do centra záujmu NŠFG by pomohlo zamerať finančné vzdelávanie na pozitívnu motiváciu a viesť žiakov/študentov k celoživotnému vzdelávaniu sa v oblasti finančnej gramotnosti. Vďaka tomu by žiaci/študenti mohli takto získanú finančnú kultúru kreatívnejšie využívať vo svojom živote.

POUŽITÉ ZDROJE

Diferenčná analýza stavu finančného vzdelávania v SR na účely programu FINQ. (GAP analýza) [online]. Bratislava: Nadácia Slovenskej sporiteľne. [citované 12.04.2021]. Dostupné na internete: <<https://www.finq.sk/docs/GAP%20analýza%20skratene%20final.pdf>>

Národný štandard finančnej gramotnosti verzia 1.2. [online]. Bratislava: Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, 2017. [citované 01.03.2021]. Dostupné na internete: <<https://www.minedu.sk/data/att/11359.pdf>>

Návrh stratégie vzdelávania vo finančnej oblasti a manažmentu osobných financií. [online]. Bratislava: Ministerstvo školstva Slovenskej republiky, 2008. [citované 18.02.2021]. Dostupné na internete: <<http://old.minedu.sk/index.php?lang=sk&rootId=2413>>

Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky 2006. [online]. Bratislava: Vláda Slovenskej republiky, 2006. [citované 09.03.2021]. Dostupné na internete: <https://www.vlada.gov.sk/data/files/979_programove-vyhlasenie-vlady-slovenskej-republiky-od-04-07-2006-do-08-07-2010.pdf>

Správa o implementácii Národného štandardu finančnej gramotnosti do školského vzdelávacieho programu na 1. stupni ZŠ. [online]. Bratislava: Štátna školská inšpekcia, úsek inšpekčnej činnosti, 2016. [citované 09.04.2021]. Dostupné na internete: <https://www.ssiba.sk/admin/fckeditor/editor/userfiles/file/Dokumenty/SPRAVY/2016/UZP_1_21_FG_ZS_2015_2016_SR.pdf>

Správa o stave rozvíjania finančnej gramotnosti v Stredných odborných školách v SR. [online]. Bratislava: Štátna školská inšpekcia, úsek inšpekčnej činnosti, 2013. [citované 06.04.2021]. Dostupné na internete: <https://www.ssiba.sk/admin/fckeditor/editor/userfiles/file/Dokumenty/UZP_FG_SOS_SR_23.pdf>

ZOZNAM SKRATIEK A ODBORNÝCH POJMOV

FG – finančná gramotnosť

GAP analýza – diferenčná analýza stavu finančného vzdelávania v SR, ktorá bola vyhotovená na účely programu FinQ

Kurikulum – je súhrnná informácia o vzdelávacích zámeroch, pojednáva komplexne o vyučovaní alebo o vzdelávacom procese a jeho dôležitých bodoch, o realizácii a výsledkoch. Prekračuje rámec učebných osnov a učebného plánu.

MŠVVaŠ SR – Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky

NŠFG – Národný štandard finančnej gramotnosti

OECD – Organizácia pre ekonomickú spoluprácu a rozvoj

SOŠ – stredná odborná škola

SR – Slovenská republika

ŠkVP – školský vzdelávací program

ŠŠI – štátna školská inšpekcia

ZŠ – základná škola

PRÍLOHY

Príloha č.1 – Určenie rozdielu medzi existujúcim a cieľovým stavom v oblasti implementácie finančného vzdelávania v Slovenskej republike

Úroveň	Cieľový stav	Súčasný stav
SUPRA		
Stratégia pre finančné vzdelávanie	✓	✓
Medzinárodné programy hodnotenia finančného vzdelávania	✓	✓
Zavedenie odporúčaní OECD a EÚ v oblasti finančného vzdelávania	✓	✓
MAKRO		
Národný štandard finančného vzdelávania	✓	✓
Rozvoj kritického myslenia	✓	✗
Rozvoj vyšších kognitívnych procesov	✓	✗
Stanovenie kognitívnych úrovní rozvoja	✓	✗
Hodnotenie kompetencií žiakov	✓	✓
Hodnotenie implementácie finančného vzdelávania	✓	✓
Štandard úrovne finančného vzdelávania pre pedagogických zamestnancov	✓	✗
Minimálna úroveň kompetencií učiteľov pre oblasť finančného vzdelávania	✓	✗
MEZO		
Rozvoj kompetencií v oblasti finančného vzdelávania vedúcich pracovníkov	✓	✗
Rozvoj kompetencií v oblasti finančného vzdelávania učiteľov	✓	✓
Školské kurikula zamerané na rozvoj kritického myslenia žiakov a rozvoj vyšších kognitívnych procesov v oblasti finančnej gramotnosti	✓	✗
Vzdelávanie vedúcich zamestnancov zamerané na rozvoj profesijných kompetencií učiteľov v oblasti finančného vzdelávania	✓	✗
Vzdelávanie učiteľov zamerané na rozvoj profesijných kompetencií učiteľov v oblasti finančného vzdelávania	✓	✗
Vybavenie škôl vhodnými didaktickými pomôckami na rozvoj kritického myslenia žiakov a vyšších kognitívnych procesov v oblasti finančného vzdelávania	✓	✗
Vybavenie škôl vhodnými evaluačnými nástrojmi pre rozvoj kritického myslenia žiakov a vyšších kognitívnych procesov v oblasti finančného vzdelávania	✓	✗
MIKRO		
Tvorba učebných plánov a hodín na rozvoj kritického myslenia žiakov a vyšších kognitívnych procesov v oblasti finančného vzdelávania	✓	✗
Dostupná banka učebných textov a metodických listov pre učiteľov na zabezpečenie rozvoja kritického myslenia žiakov a vyšších kognitívnych procesov v oblasti finančného vzdelávania	✓	✗
Dostupná banka evaluačných nástrojov a metodických listov pre učiteľov na zabezpečenie rozvoja kritického myslenia žiakov a vyšších kognitívnych procesov v oblasti finančného vzdelávania	✓	✗
Zainteresanosť a podpora finančného sektora školám v oblasti rozvoja finančného vzdelávania	✓	✓
Zainteresanosť a podpora rodičov školám v oblasti rozvoja finančného vzdelávania	✓	✓
NANO		
Dostupná banka autentických textov na rozvoj kritického myslenia a vyšších kognitívnych procesov v oblasti finančného vzdelávania	✓	✗
Dostupná banka učebných textov a metodických listov na rozvoj kritického myslenia a vyšších kognitívnych procesov v oblasti finančného vzdelávania	✓	✗
Dostupná banka nástrojov spätnej väzby na rozvoj kritického myslenia žiakov a vyšších kognitívnych procesov v oblasti finančného vzdelávania	✓	✗
Zainteresanosť a podpora finančného sektora jednotlivcom v oblasti rozvoja finančného vzdelávania	✓	✓
Zainteresanosť a podpora tretích strán v oblasti rozvoja finančného vzdelávania	✓	✓
Výchova rodičov zameraná na podporu finančného vzdelávania	✓	✓

Vysvetlivky:

✓	realizuje sa
✓	častočne sa realizuje
✗	absentuje/nerealizuje sa